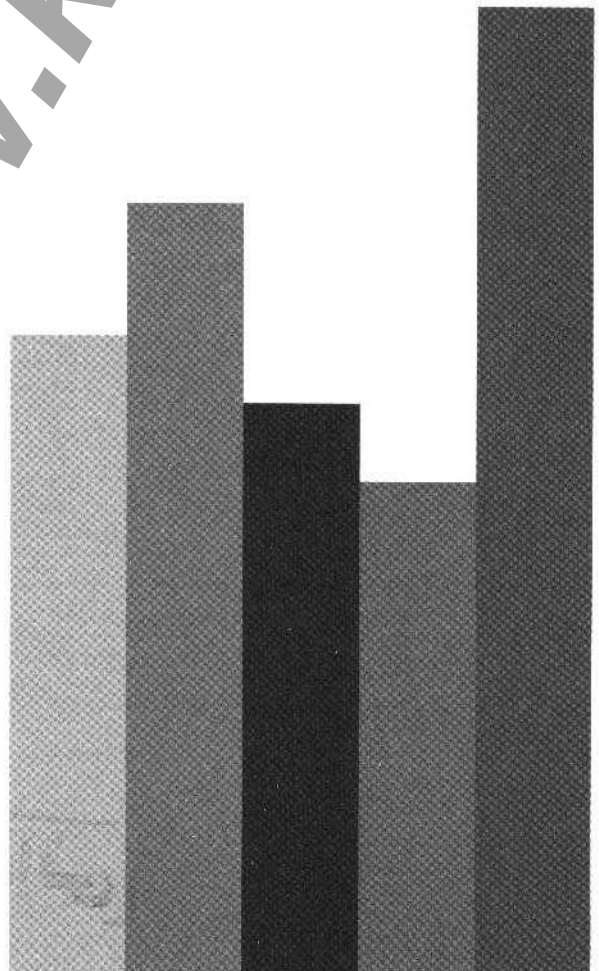

برنامه پایش و ارزیابی حوزه
آبخیز حبله رود
(مبتنی بر سند آمایش حوزه)

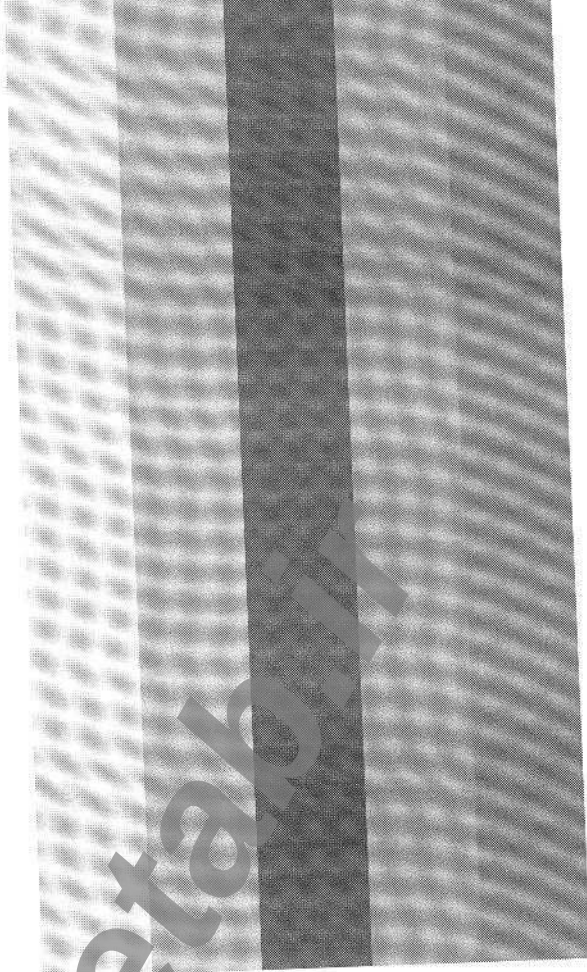
www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور
 برنامه پایش و ارزیابی حوزه آبخیز حبله رود (مبتنی بر سند آمایش حوزه) / پدیدآور
 سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، معاونت آبخیزداری، امور مراتع و
 بیابان، دفتر طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود؛ تدوین دفتر طرح
 مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود.

مشخصات نشر	تهران: انتشارات عمران، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۱۰۴ ص.: مصور، نقشه (رنگی)، جدول؛ ۲۹۶ ۲۲ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۱۵۵-۲۳-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
موضوع	حبله رود
شناسه افزوده	سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور. طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک در حوزه حبله رود
رده بندی کنگره	۴۱۳۹۳ ب/ ۴۰۹ TC
رده بندی دیویی	۳۳۳/۷۶۱۶۰۹۵۵۱۲
کتابشناسی ملی:	۳۶۴۵۱۰۹

عنوان
پدیدآور
برنامه پایش و ارزیابی حوزه آبخیز حبله رود (مبتنی بر هند آمایش حوزه)
سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور/ معاونت آبخیزداری، امور مراتع و بیابان / دفتر
طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود
تدوین
ناظر اجرایی
دفتر طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود
زهره جمشیدی
طراح جلد و
صفحه آرا
داریوش گل سرخی
شمارگان
ناشر
۱۰۰۰ نسخه، چاپ اول ۱۳۹۳
انتشارات عمران
نشانی
بلوار ارتش، بعد از مینی سیتی، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور، دفتر طرح
مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود
تلفن
۲۲۴۸۸۵۷۲ وب سایت : www.hablehroud.ir
کلیه حقوق برای طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود محفوظ است و هرگونه تقلید و استفاده از
این اثر به هر شکل، بدون اجازه کتبی ممنوع است.

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار
۸	مقدمه
۸	طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود
۱۱	شاخص‌ها
۱۳	۱- مفاهیم، اهمیت و جایگاه پایش در مدیریت حوزه آبخیز
۱۳	۲- فرایند طراحی برنامه پایش
۱۳	۳- تعیین شاخص‌های تاثیرگذار بر حوزه
۱۴	۴- تدوین دستورالعمل برای اندازه‌گیری هریک از شاخص‌ها
۲۳	۵- الزامات اجرایی برنامه پایش
۲۷	۶- برنامه اقدامات مدیریتی جهت ارتقاء شاخص‌های پایش شونده
۳۷	۷- برنامه اقدامات اجرایی برای اثرگذارترین اقدامات اصلی شناسایی شده
۴۵	ضمیمه ۱
۴۵	تجزیه و تحلیل سیستمی شاخص‌های پایش شونده
۶۱	ضمیمه ۲
۶۱	پروتکل‌های پایش منابع آب
۷۷	ضمیمه ۳
۷۷	پروتکل‌های پایش منابع خاک
۹۳	ضمیمه ۴
۹۳	پروتکل‌های پایش اجتماعی-اقتصادی

پیش‌گفتار

توسعه به منزله فرآیندی است که در نتیجه آن، تحولی مثبت در راستای بهبود شرایط محیطی حاصل می‌شود. این تحول معمولاً مستلزم تغییر در جنبه‌های مختلف ساختار اجتماعی-اقتصادی و یا بهبود شرایط محیطی است. با این نگرش می‌توان چنین گفت که توسعه پایدار فرآیندی چندبعدی است که تحقق یا عملکرد آن در برگیرنده تغییراتی در ساختارها- از جمله ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی، ظرفیت‌ها و نیز بروندها است. حفظ پایداری، استحکام و نیز تقویت ساختارهای مذکور مستلزم مراقبت و سنجش تغییرات عوامل، اجزاء، فرایندها و روندهای مربوطه است تا از این رهگذر امکان اتخاذ تمهیدات و تصمیم‌گیری‌های به موقع و مقتضی فراهم شود. نظر به اینکه تغییرات هر ویژگی یا خصوصیت معین یک پدیده یا فرآیند در قالب شاخص‌های معین و تعریف شده‌ای قابل سنجش و مقایسه است، لذا شاخص‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای از طریق اعلام نشانه‌های آگاه‌کننده شرایط، روندها و فرایندهای توسعه در سطوح مختلف خانوار، جامعه روستائی، حوزه آبخیز، منطقه و کشور یا حتی مجموعه‌ای از کشورها دارند.

به همین منظور، طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود با هدف ارزیابی وضعیت حوزه آبخیز و نیز برآورد تأثیر اقدامات انجام گرفته در حوزه‌های مختلف اقتصادی-اجتماعی و محیط زیستی در این حوزه و با همکاری نزدیک با دستگاه‌های جهاد کشاورزی، آب منطقه‌ای، منابع طبیعی و آبخیزداری، محیط زیست، میراث فرهنگی و گردشگری، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و استانداری اقدام به تهیه برنامه پایش و ارزیابی این حوزه نمود. این برنامه در ابتدا به تعیین شاخص‌های تأثیرگذار بر حوزه در سه سرفصل مدیریت منابع آب، مدیریت سرزمین و مسائل اقتصادی-اجتماعی پرداخته و سپس متناظر با هریک از شاخص‌ها، دستورالعمل‌های اندازه‌گیری آنها نیز تهیه و طراحی شده و در انتها برنامه اقدامات مدیریتی‌ای برای بهبود در وضعیت هریک از شاخص‌ها ارائه شده است. در همین راستا طرح حبله رود در صدد است که بتواند جایگاه پایش و ارزیابی را به عنوان بیانگر سلامت حوزه نمایان ساخته و در قالب برنامه پیش رو، ساختار منسجمی را برای پرداختن به این مقوله مهم ارائه دهد. به همین منظور لزوم پرداختن به این برنامه را که در راستای برنامه آمایش سرزمین حوزه تهیه شده است، در تفاهم‌نامه مبادله شده در تاریخ ۸ بهمن ماه سال ۱۳۹۲ ما بین استانداری‌های تهران و سمنان و معاون وزیر و رئیس سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور مورد تأکید قرار داد.

امید که با اجرایی شدن این برنامه و رصد نمودن منظم و دوره‌ای وضعیت سلامت حوزه از این طریق بتوانیم تهدیدها و فرصت‌های پیش روی تحقق توسعه پایدار در حوزه آبخیز حبله رود را شناسائی و راهبردها و راهکارهای بهبود حوزه را با همکاری کلیه دست‌اندرکاران دخیل در مدیریت آن طراحی و اجرا نماییم.

پرویز گرشاسبی

معاون آبخیزداری، امور مراتع و بیابان

قائم مقام مدیر ملی پروژه‌های بین‌المللی حبله رود و منارید

مقدمه

موقعیت ایران زمین به دلیل قرار گرفتن بیش از ۸۹,۷ درصد از مساحتش در قلمرو سرزمین های خشک، موقعیتی منحصر بفرد و در عین حال شکننده محسوب می شود. وضعیت دشوار و پیچیده ای که لزوم کشف و تدوین ضوابط، قوانین و مدل های مشخصی را برای مدیریت منابع طبیعی آن غیر قابل انکار می نماید. این مساله به ویژه از آنجا اهمیت بیشتری می یابد که بدانیم یک کشور تنها در اثر نفوذ دشمن به حوزه های فیزیکی، سیاسی یا فرهنگی اش در معرض انحطاط قرار نمی گیرد، کشوری که نتواند از میراث های طبیعی و موجودات زنده گیاهی و جانوری خویش به درستی حراست کرده و از شرایطی دمامد ناپایدارتر در محیط طبیعی خود متأثر باشد، نمونه آشکاری از فرهنگ و تمدن رو به زوال را نمایش می دهد. بنابراین اگر امروز وزن مسایل مرتبط با پایداری زیست محیطی در شکل دهی به معادلات جهانی قابل تأمل شده است، شتاب افزایش این وزن در کشورهایی نظیر ایران، به دلیل حساسیت های بر شمرده شده، و موقعیت خاص جغرافیای زیستی این بوم و بر، باید دو چندان باشد.

طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود

طرح مدیریت پایدار منابع آب و خاک حبله رود درصدد دستیابی به الگوی مناسب مدیریت یکپارچه حوزه های آبخیز کشور در مناطق خشک و نیمه خشک می باشد و بر آن است تا این مهم را از طریق تقویت هماهنگی بین بخشی در سطح دست اندرکاران مختلف و نیز اجرای فرآیندهای مشارکت مدارانه محلی محقق سازد. خروجی های اصلی این طرح در مسیر دستیابی به هدف فوق، طراحی برنامه اقدامی جهت تمرین و اجرای فعالیت های مرتبط با مدیریت حوزه های آبخیز و نیز کنترل تخریب اراضی از طریق ارتقاء وضعیت زندگی ساکنین آن می باشد.

برای دستیابی به این اهداف از طریق تقویت هماهنگی بین بخشی، تمرکز اصلی طرح بر ایجاد ساختارهای بین بخشی در سطح مردم محلی، کارشناسی و نیز مدیریتی قرار گرفت که نتیجه آن به وجود آمدن کمیته های محلی در سطح ۱۲۰ روستای حوزه، کمیته های فنی حوزه در سطح دواستان، کمیته های برنامه ریزی و مدیریت شهرستان ها در سطح شهرستان و نیز کمیته پایش و برنامه ریزی استانی در بالاترین سطح استانی بود. همچنین به جهت ایجاد دیدگاه یکپارچه به حوزه و پرهیز از پراکنده کاری، برنامه آمایش سرزمین حوزه آبخیز در سال ۱۳۹۱ تهیه شد که به عنوان سند بالادستی، راهنمای پروژه در جانشانی و معرفی پروژه های جدید در سطح حوزه می باشد. در ادامه این فرایند، تهیه و تدوین برنامه پایش و ارزیابی حوزه آبخیز حبله رود به جهت تحکیم، تثبیت و اطمینان از اثربخشی فعالیت های مدیریتی، و همچنین بررسی میزان انطباق برنامه های توسعه با سند آمایش سرزمین، در دستور کار قرار گرفت.